

PRIMA UNEALTĂ POMIVITICOLĂ FOLOSITĂ ÎN ȚARA NOASTRĂ*

ION NANIA

Cercetările efectuate în a doua parte a secolului al XX-lea au dovedit că viticultura este o ocupație străveche a locuitorilor din spațiul carpato-dunărean. Cucutenienii cultivau sp. *Vinifera sativa* D.C. pe care au luat-o din vița sălbatică ce abundă în zonă,¹ iar gumelnițenii de la Teiu, județul Argeș, îi foloseau coardele la fixarea snopilor de stuf cu care își înveleau locuințele².

Despre pomicultură, deși dovezile arheologice referitoare la această perioadă îndepărtată lipsesc până în prezent, este de presupus că s-a practicat în neolitic, având în vedere că fructele sălbatice erau căutate cu predilecție încă de acum 1500000 de ani, din perioada culegătorilor culturii de prund³. Încercarea de a argumenta existența pomiculturii cu numeroasele săpăligi din corn de cerb, ce se dovedesc în mai toate așezările neolitice din țara noastră, nu poate fi luată în considerare, întrucât aceste unelte sunt folosite cu predilecție în agricultură și grădinărit. S-ar putea susține practicarea pomiculturii cu ajutorul numeroaselor topoare de piatră cu gaură pentru introducerea cozii, dar și acestea erau folosite în primul rând în lucrările gospodărești, în special pentru tăiatul lemnului, chiar dacă se întrebuițau și la tăiatul pomilor uscați, a crengilor uscate etc. Iată de ce găsim necesară prezentarea unei unelte deosebite, poate unica în spațiul

* Comunicare susținută în ziua de sâmbătă, 15 noiembrie 1980, în cadrul sesiunii de comunicări științifice a Complexului Muzeal Golești. Piesa a fost donată de noi Complexului Muzeal Golești în ziua respectivă, chiar după susținerea comunicării.

¹ M.A. Peliakh, *L'Histoire de la viticulture en U.R.S.S.*, Congres International de la vigne et du vin, Tbilisi, 1962, Raports, Sections de viticulture, t. I, p. 650; I.C. Teodorescu, *Pe urmele unor vechi podgorii ale geto-dacilor*, comunicare susținută în cadrul sesiunii științifice organizată de Complexul Muzeal Golești în ziua de 3 decembrie 1977.

² Ion Nania, *Locuitorii gumelnițeni în lumina cercetărilor de la Teiu*, „Studii și articole de istorie”, IX, București, 1967, p. 13.

³ Descoperirile uneltelor culturii de prund au dus „la concluzia că acestea formează din județele Olt, Argeș și Dâmbovița, cel mai puternic centru al activității umane din paleoliticul inferior din Europa și principala verigă de legătură între Africa și Asia de sud-est, care erau, până nu demult, singurele zone în care se cunoștea cultura de prund”: Ion Nania, *Noi descoperiri din paleoliticul inferior în județul Dâmbovița*, „Studia valachica”, Muzeul Județean Dâmbovița, Târgoviște, 1970, p. 73.

carpato-balcanic până la data descoperirii, pe care o socotim a fi prima unealtă pomiviticolă din țara noastră. Este vorba de o unealtă cu funcție dublă – săpăligă și topor –, lucrată dintr-o rocă dură, folosită de locuitorii gumelnițeni de la Teiu, din sudul județului Argeș⁴. Piesa, „topor în cruce“, are lungimea de 13,8 cm, cu lățimea maximă în dreptul găurii pentru introducerea cozii de 5,7 cm; măsurată din centrul găurii, săpăliga are circa 6,2 cm, iar toporul 7,6 cm; lățimea tășului săpăligii este de aproximativ 4,2 cm, iar leafa toporului de 3,7 cm. Gaura pentru introducerea cozii are un diametru de 1,8-2 cm. Datată sigur în cultura Gumelnița B, după așezarea respectivă,⁵ unealta a avut un dublu scop: de a săpa și de a tăia.

Nu începe îndoială că este vorba de o inovație ingenioasă, a gumelnițenilor care căutau să aibă la îndemână o unealtă cu randament în pomicultură și viticultură, cu ajutorul căreia să sape pământul în jurul pomilor și în același timp să taie lăstarii creșcuți în jurul tulpinii și ramurile crescute în dezordine pe partea inferioară a tulpinilor.

Nu este lipsit de importanță faptul că în tellul aflat la circa 80 m vest de locuința în care s-a descoperit unealta de mai sus, s-a descoperit un topor de cupru de tip Vidra,⁶ ceea ce dovedește, după părerea noastră, că topoarele cu brațe în cruce apar în Gumelnița B ca o necesitate impusă de lucrările pomiviticele și nu ca „un tip de armă – semn distinctiv“ cum crede Al. Vulpe,⁷ perfecționându-se în cultura Coțofeni, cum ne-o dovedește o altă descoperire tot de pe Valea Mozacului.

În aceeași primăvară, a anului 1962, pe terasa din dreptul râului Mozacu, de pe teritoriul comunei Mozăceni, la sud de Eleșteul Mare, în apropiere de Drumul Cureștilor, cu ocazia plantării viței de vie, într-o așezare Coțofeni, împreună cu multă ceramică, pe care am adunat-o personal din locul respectiv, s-a descoperit un topor de aramă cu brațele în cruce⁸ asemănător tipurilor Ariușd-Jászladány. Piesa are lungimea de 20,5 cm; gaura pentru introducerea cozii are diametrul de circa 3,5 cm, lungimea brațului-săpăligă, măsurată din marginea găurii, este de 8,6 cm iar cea a brațului-topor, tot din marginea găurii, de 8,4 cm. Lățimea maximă a piesei, în dreptul găurii pentru introducerea cozii, este de 5,5 cm, iar lățimea tășurilor de aproximativ 3,7 cm fiecare.

⁴ Unealta a fost descoperită întâmplător în aprilie 1962 cu ocazia lucrărilor pentru terasare în vederea plantării viței de vie, pe terasa de la est de tell-ul neolitic gumelnițean de pe Valea Mozacului, din sudul satului Teiu din Vale, într-una din locuințele de suprafață ale așezării și ne-a fost donată împreună cu multe cioburi găsite la un loc cu piesa în discuție, de către Neață N. Dumitru din satul Leșile.

⁵ Ion Nania, *op. cit.*, în „Studii și articole de istorie“, IX, 1967, pp. 22-23.

⁶ Al. Vulpe, *Cu privire la cronologia topoarelor de aramă cu brațele „în cruce“*, „SCIV“, 15, 4, 1964, pp. 458-463.

⁷ *Ibidem* p. 463.

⁸ Materialele au intrat în colecțiile Muzeului Județean Argeș. Fragmentele ceramice nu se mai păstrează, iar toporul se află înregistrat sub nr. I.V. 747 cu următoarea explicație: „Topor de bronz cu tășul în cruce. Lucrat prin turnare. Săpături arheologice Retevoiești“.

*Topor de aramă cu brațele în cruce descoperit la Mozăceni.
Colecția Muzeului Județean Argeș, inv. I.V. 747*

Faptul că pe aceeași vale, în cultura Gumelnița, apare toporul de tip Vidra foarte evoluat, alături de toporul de piatră cu brațele în cruce, dar și tipul evoluat al acestuia, lucrat din aramă, într-o așezare Coțofeni și anume în așezarea cea mai estică a acestei culturi – pe care o cunoaștem deocamdată⁹ –, ne determină să socotim aceste unelte ca o invenție a locuitorilor neoliticului târziu din sud-estul României, impusă de necesitățile practice ale vieții și nu de ritualurile cultive.

⁹ Petre I. Roman, *Cultura Coțofeni*, Biblioteca de arheologie XXVI, Editura Academiei, București, 1976. p. 13.